

MODERN SOSYAL HAYATTA KADININ TOPLUMSAL CİNSİYETİNİN VE ROLLERİNİN DÖNÜŞÜMÜ: GELENEĞE KARŞI MODERNİTE*

*Devrim ÖZKAN***

ÖZET

Modernlik sosyal hayatın çeşitli sahalarında kapsamlı dönüşümlere neden olmuştur. Bu dönüşümlerden en önemlisi öznelerin fiillerinin, sosyal hayatın biçimlenmesinde, daha etkili hale gelmesidir. Modernlik koşullarında sosyal hayatın eşgüdümlü inşa sürecinde yer alan failerin çeşitliliğinde artış gözlenir. Modern endüstri toplumu iş bölümünü çeşitlendirirken, sosyal hayatta yer alan öznelerin etkinlik seviyelerini arttırır. Modern yaşamda değişim ve hareketliliğin hızındaki artış, yeni özne ve faktörlerin sosyal yaşamda yer edinmelerine olanak sağlar. Bunlardan en önemlisi kadınlardır. Kadın, geleneksel yaşam kalıplarının egemen olduğu koşullarda, (özellikle Avrupa'daki feodal sistemde) verili ve öğrenilmiş yaşam kalıplarını devralarak sürdürür. Modernleşme ile birlikte, kadın tarihsel deneyimin kendisine dayattığı zorunluluklardan kurtularak, yeni deneyimler elde etme olanağını edinmiştir. Şüphesiz, modernlik, neden olduğu hızlı değişim süreçlerinden dolayı, toplumsal yapının sürekli yeniden inşasına yol açarken, düzen problemlerine neden olur. Düzen problemini çözmek için merkezileşmeyi temin etmeye çalışan modernlik, toplumun kitleselleşmesine neden olabilmektedir. Ancak, modernliğin, sosyal yapının sürekli ve yeni tarzlarda inşa edilmesini zorunlu hale getirmesi, geleneksel yaşamda öne çıkmayan çok sayıda failin yeni işlevler edinmesine neden olmaktadır. Kadınların feodal sosyal yapılarda görülmedik ölçüde, aktif hale gelmeleri, modernliğin neden olduğu hızlı değişim süreçlerinin bir sonucudur. Demokrasinin gelişimi ile modernlik arasında çeşitli paralellikler mevcuttur. Sosyal hayatın demokratik bir nitelik arz etmesi, kadının modern sosyal hayatta bir fail olabilmesini temin eder. Demokratik evrensel değerler ile gelenek arasındaki gerilimler, kadının kimlik inşa süreçlerini derinden etkiler. Bu çerçevede gelenek ile modernite arasındaki gerilimler kadının toplumsal cinsiyetinin ve rollerinin biçimleniş süreçlerini dönüştürür. Tüm bu süreçler boyunca kadının toplumsal yaşamdaki kimliğinde çeşitli dönüşümlerin ortaya çıkması kaçınılmazdır. Kadın bu dönüşüm süreci içinde yeni roller edinir. Bu çerçevede, çalışmamızda kadının toplumsal rolünün ve kimliğinin modernleşme sürecinde geçirmiş olduğu dönüşümün geleneksellik ve modernlikle bağlantıları incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yaşama evreni, toplumsal cinsiyet, evrensellik, gelenek, öznelerarasılık, düşünümSELLİK

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, El-mek: ozkandev@hotmail.com

THE TRANSFORMATION IN SOCIAL GENDER AND ROLES OF WOMEN IN MODERN SOCIAL LIFE: TRADITIONS VERSUS MODERNITY

ABSTRACT

Modernism has resulted in immense transformations in different fields of social life. The most important of these transformations is that the acts of agents become more effective in the formation of social life. The diversity of agents which take place in the coordinative process of developing a social life is observed to increase in the conditions of modernism. On the one hand, modern industrial society diversifies division of labour, and on the other hand it increases activity level of the agents in social life. The increase of the change and movement in modern life gives a way for new agents and factors to take a place in social life. Women are the most important among them. Women pursue given and learned life patterns in the conditions which are dominated traditional life patterns (especially in feudal system of Europe). With modernization, women get new opportunities to gain new experiences by pulling through the obligations that are imposed by historic experiences of themselves. Clearly, modernism, due to fast periods of change caused by it, cause to renew social structure, and this brings an order problem out. Modernism which attempts to provide centralization to solve the order problem contributes to the popularization of society. However, many agents that are rare in traditional life emerge to have new functions as a result of that modernism obligates social structure to be formed by continuously and in new types. It is a result of fast periods of change for women to become active because becoming that much active is rare in feudal social structures. The parallelism between the development of democracy and modernism can be observed in many aspects. A democratic social life secures the agent role of women in modern social life. The tension between democratic universal values and traditions has a deep effect on the process of women's identity formation. Therefore, the tensions between traditions and modernity transform formation process of women's social gender and roles. Through all these processes, it is inevitable for women's identities in their social lives to undergo a transformation. Women have new roles in this transformation process. To this end, our study analyses the connections of traditionalism and modernity with the transformation of women's social roles and gender in the process of modernization.

Key Words: Life-world, gender, universality, tradition, intersubjective, reflexivity

GİRİŞ

Modernlik, daha önce yeryüzünde deneyimlenmemiş ölçüde kapsamlı dönüşümlere neden olmuştur. Modernleşme süreçleri, tüm yeryüzünü kapsayacak bir biçimde gelişimini sürdürmüştür. Bunun en önemli nedeni, modernliğin yayılma eğilimidir. Zira modernlik, daha önce birbiri ile bağlantısız olan tüm yerellikleri birbirleri ile ilişkilendirerek geliştirmiştir. Bu nedenle modernleşme, sadece tek bir ulus devlet ile sınırlı bir biçimde ele alındığında incelenemeyecek ve

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/2 Winter 2014

anlaşılacak çeşitli niteliklere sahiptir. Wallerstein (1976), modernleşmenin toplumsal etkilerinin, 'modern dünya sisteminin kapsayıcı nitelikleri' ile 'yerellikleri etkileşime ve eşgüdüm sevk eden nitelikleri' dikkate alınarak incelenmesi gerektiğine dikkat çeker. Gerçekten, aynı mekânı paylaşmadığı faktör ve öznelerin etkisine, her geçen gün, daha açık hale gelen kişi, grup ve toplumların gerek fiillerinin, gerekse niteliklerinin yapısını incelemek için, iletişim ve etkileşimin tüm yeryüzünü kapsama eğilimi dikkate alınmalıdır. Makro ile mikroyu karşıtlıklar olarak değil, fakat birbirlerini çeşitli tarzlarda etkileyen aktörler olarak ele almak gerekmektedir. Zira modernlikle birlikte toplumsal dönüşüm süreçlerinin işleyişinde gerçekleşen kapsamlı dönüşümlere dair nitelikli bir kavrayışa sahip olmak, sosyal eylemin yapısal analizini gerektirir (Parsons, 1949 [1937]).

Modernlik koşullarında, toplumsal örgütlenme ve yaşayış tarzlarında ortaya çıkan dönüşümlerin etkisi, hiç kuşkusuz, daha önce gerçekleşmiş dönüşümlerden daha kapsamlıdır. Modernlikle sayısı hızla artan yaşam tarzları ve evrenleri, geleneksel toplumlarda görmeye alışık olmadığımız ölçüde bir çeşitliliği olanaklı kılmıştır. Modern dönemin iletişim sistemleriyle birlikte gelişmiş olması modern yaşam tarzlarının yayılım alanını genişlettiği gibi, daha etkin bir biçimde özümsemesini de sağlamıştır. Etkileşimin başat bir rol oynadığı modernlik koşulları, kişilerin özerk alanlarını derinden etkileyerek, günlük yaşantımızı dönüştürebilmiştir. Modern dönemden önce var olan toplumsal yaşama biçimleriyle modernlik durumu arasında Aydınlanma düşünürlerinin yaptığı tarzda keskin bir ayrım yapmak tam olarak mümkün olmasa da, son derece önemli farklılıkların olduğu da bir gerçektir (Giddens, 1992:4-5). Modernleşme kişilerin arasında gündelik yaşamda gerçekleşen etkileşimin yanı sıra, öznelerin temsil ve sunuş biçimlerinde de önemli dönüşümlere neden olmuştur (Goffman, 1958). Bu manada Goffman'ın (1961; 1974) sosyal etkileşimin süreçlerinde öznelerin nasıl bir biçimde ilişkilendiğine dair çözümlemeleri güncelliğini muhafaza etmektedir. Giddens (1991) geleneksel toplumlar ile modern toplumları karşılaştırmalı bir biçimde değerlendirerek Goffman'ın çalışmalarına önemli katkılar sağlamıştır. Gerçekten de geleneksel toplumlarda, hem kurumsal hem de özel alanda gerçekleşen değişim süreçleri geniş zaman aralıklarında gerçekleşirken, modernlik koşullarında gerek kurumlar, gerekse özel yaşam evrenlerinin dönüşümü son derece hızlıdır. Modernlik geleneksel yaşamın tüm istikrar dizgelerini ortadan kaldırır.

Dikkat edilmesi gereken bir başka noktaysa, modernlikle birlikte yaygınlığı hızlı bir biçimde artmış olan iletişim ve etkileşim sistemlerinden kaynaklı olarak, belirli bir alanda gerçekleşmiş olan değişimin hızla diğer kurum ve yaşama alanlarında da yansımalarıdır. Bu anlamda Wallerstein'ın (1974; 1995; 1998; 2003; 2006) modern dünya sistemi teorisi, mikro düzeyde gerçekleşen dönüşümlerin anlaşılması açısından kullanışlıdır. Özellikle kimlik çalışmalarında evrensellik ile yerellik arasındaki gerilim ve çatışmalar önemli faktörler arasında yer almaktadır.

Ayrıca, Giddens'ın (1977; 1982; 1985; 1991) modernlik ile birlikte dönüşen insani düşünüşsel fiillerin yapısına dair çözümlemeleri, modern sosyal hayatta kadının rol ve toplumsal cinsiyetinin dönüşümüne dair nitelikli bir kavrayışa ulaşmak açısından kullanışlıdır. Gerçekten, kamusal alanda ileri sürülen fikirlerin dönüştürücü bir özellik kazanabilmesi modern dönemlerle beraber mümkün olabilmektedir. Modern dönemlerde toplumsal hayatın işleyişine dair fikirler, toplumsal hayata kamusallığın işleyiş dinamiklerine dahil olarak, hem kendisini hem de yaşamı dönüştürebilir. Düşünüşsellik (reflexivity) kavramıyla ifade edebileceğimiz bu durum, toplumsal aktörlerin edimlerini gerçekleştirirken bizzat kendisi hakkında ürettiği düşünceler vasıtasıyla toplumsal yaşamın bir üyesi olması anlamına gelir. Özne, böylelikle, davranışlarını toplumun işleyişi içinde diğer öznelerin davranışlarıyla uyumlu kıldığı gibi, kendi davranışlarıyla beraber toplumu oluşturan diğer öznelerin davranışlarını da dönüştürür. Ancak bu dönüşüm, neden-sonuç ilişkilerinin statikliğinde olduğu gibi, otomatik bir düzlemde gerçekleşmez. Zira toplumsal eylemlilik süreçleri, her zaman, amaçlar ile sonuçların uyumlu olduğu süreçler değildir. 'Fail'ler

(agent), çoğu zaman, etkinliklerinin sonuçlarından bağımsız amaçlara sahiptir. Bu durum, insanların bilgi evrenlerinin sınırlı olmasına rağmen, eylemlerin etki alanlarının son derece geniş olmasından kaynaklanır. Ayrıca bu durum yukarıda belirttiğimiz düşünömsellik kavramının içerdiği anlam genişliğiyle de uyumludur.

Failler, belirli bir amaç için herhangi bir edimde bulunmaya başladığı anda, edimini toplumsal yaşamı oluşturan diğer öznelerin etkinlikleriyle uyumlu kılmak gibi bir kaygıya sahip olacağından dolayı, kendi eylemini alımladığı çeşitli tepkilere göre revize eder. Olguyu bu tarzda ortaya koyduğumuz zaman, gerek yapısalcı gerekse de post-yapısalcı bakış açılarının, yaşamı statik ve tek biçimli algılamalarının sebep olduğu yanılsamalardan kurtulmuş oluruz. Düşünüşlerin çoğulluğunu yapılandırıcı bir güç ögesi olarak ele almak aktörlerin etkinliklerinin amaç ve sonuçlarının sürekli bir değişim halinde olduğu anlamına gelir ki bu modernlik durumuyla birlikte öznenin etkilerinin ve de etkilenimlerinin nasıl bir boyut kazandığının göstergesidir (Habermas & Ben-Habib, 1981:10). Dolayısıyla, öznelerin birbirlerine göre sürekli olarak konumlarını, davranışlarını ve düşünüşlerini revize ettikleri bir toplumsal yaşama tekabül eden modernlik, kendisinden önceki geleneksel toplumlar da olduğu gibi denetim mekanizmalarını doğrudan değil, fakat dolaylı bir biçimde işletildiği bir yaşama tekabül eder ki, bilginin işleyişi burada başat bir role sahiptir.

Giddens'in 'kurumsal düşünömsellik'in yayılım alanındaki genişlemenin toplumsal sonuçlarına yaptığı vurgu tam da bu noktada büyük bir önem arz eder. Giddens'a göre: "Kurumsal düşünömselliğin yayılması, modern toplumların görece yakın dönemdeki ayırt edici bir özelliğidir. Artan coğrafi hareketlilik, kitle iletişim araçları ve birçok başka etken, toplumsal hayatta modernliğe uzun zamandır direnen –veya uyum sağlayan– gelenek öğelerinin otoritelerini zayıflatır. Düşünömsel olarak sürekli bilgi edinilmesi sadece kuralsızlık yaratmaz; hem kişisel hem de küresel eylem bağlamlarına yayılan değişimler için de temel bir itki sağlar" (1994:33).

Tüm bu söylenilenlerden anlaşılacağı üzere, modern dönemde toplumlar önceki dönemlerde olduğu gibi belirli bir hakikat anlayışı çerçevesinde yaşamlarını yönlendiren toplumlar değildir. Tam aksine, yaşamlarını ortak bir biçimde devam ettirebilmeleri için gereksinim duydukları söylemsel (discursive) elementleri (kavramlar, fikirler, inançlar) ve söylemsel olmayan (non-discursive) elementleri (ritüeller, sanatsal etkinlikler, alışkanlıklar, davranış kalıpları) sürekli bir biçimde inşa ederek yenilerler (Geuss, 1987:6). Keza, artık, kapalı bir toplumsal yapıyı sürdürebilmenin olanağı kalmamıştır. Modern dönemi biçimlendiren başat gücü ister Marx'ın belirttiği gibi kapitalizm ile, isterse de Durkheim gibi endüstriyalizm ile tanımlayalım, sonuç olarak modern dönemi paranın ve malların belirli bir pazarda dolaşımı belirlemektedir (bu pazar başlangıçta ulus-devletin sınırlarına tekabül etmekteyken, günümüzde tüm yeryüzünü kapsayacak boyutlar kazanmaktadır). İşte bu pazarda, öznelerin daha önce hiçbir zaman karşı karşıya kalmadıkları ölçüde karmaşık iş bölümü sistemleriyle yüzleşmiş olmalarından dolayı, etkileşimin sistemlerinin toplumu sürekli revize etmesi mümkün olabilmektedir.

Modernliğin neden olduğu toplumsal dönüşümlerin cinsiyet rollerini etkilememiş olduğunu düşünmek mümkün değildir. Mülkiyet yapılarının dönüşümlerinden hukuka kadar her sahada hızlı değişim ve dönüşümlere neden olan modernlik, kadın ve erkeğin toplumdaki işlevlerini derinden etkiler. Geleneksel toplum yapısının ayakta durmasını sağlayan aile yapıları modernlik ile birlikte yeniden inşa edilir. Hızlı yeniden yapılanma süreçleri istikrarları sarstığından, kişilerin daha önce öngörmedikleri yeni olanaklar edinmelerini de sağlar. Budgeon (2003), genç kadınların öznelliklerini inşa etmelerinin ve bireyselleşmelerinin olanaklarının düşünömsel modernlik sayesinde her geçen gün daha da olanaklı hale geldiğini vurgular. Kadınların Avrupa'dan dünyanın diğer bölgelerine kadar modernleşmenin yaşandığı tüm bölgelerde, geleneksel yaşamın kendilerine sunamayacağı yeni toplumsal roller edinmesi de düşünömsel modernlik sayesinde gerçekleşir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/2 Winter 2014

Demokratikleşme de modernlikle birlikte gelişimini sürdürür. Modernliğin düşünömselliği ile demokratik niteliği birbirine sıkıca bağlıdır. Demokratikleşmenin en önemli işlevlerinden biri geleneksel hiyerarşileri ortadan kaldırmış olmasıdır. Politik demokratikleşmenin yanı sıra, kültürün de demokratikleşmesi gündelik pratikleri etkiler. Kadının toplumda yeni roller edinebilmesi, gündelik yaşama yansıyan bu demokratik kültür vasıtasıyla gerçekleşebilmiştir. Modernliğin düşünömselliği sadece kadınların gündelik pratikleri bazında değil, fakat aynı zamanda kadınların çeşitli roller edindikleri kurumlar bazında da ele alınmalıdır. Kadınlar düşünömsel etkinliklerini, hem kendi öznel süreçlerinde, hem de içinde belirli bir yer edinmiş oldukları kurumların düşünömsel dönüşümüne ve yeniden-üretim süreçlerine katılarak gerçekleştirirler. Modern dönemle birlikte ‘kurumsal düşünömsellik’ vasıtasıyla sistemlerin yapılanmasında etkin bir rol edinme imkânını elde etmiş olan kadınlar, gerçekleştiren tüm bu dönüşümlerden etkilendiği gibi, onların varlık kazanmasında da etkin bir rol üstlenir.

Modernlik Koşullarında Kadının Toplumsal Rolü ve Yerellik

İnsanlar mensubu oldukları toplumlarda çeşitli işlevleri yerine getirir. Kollektivitelerde kişilerin edindikleri işlevler diğerleri ile kurdukları doğrudan ilişkiler ile biçimlenir. Modernlik ise doğrudan ilişkilerin yerine dolaylı ilişkileri ikame eder. Bu durum tüm kişi, grup ve sınıfların toplumsal konum ve rollerinde çeşitli dönüşümlere neden olur. Kadınların mekanik bir biçimde işleme eğilimindeki modern toplumsal yapıda oynadıkları roller ve işlevlerinde yaşanan dönüşümler, diğer toplumsal aktörler ile karşılaştırılacak olursa, çok daha kapsamlıdır. Ayrıca, modernlik ile birlikte, kişinin kendisinin ne olduğuna dair cevabı olan kimliğinin yanı sıra özneliliğinin yapısı ve biçimleniş süreçleri de kapsamlı bir biçimde dönüşmektedir. Bu manada, son yıllarda, kimlik çalışmalarında kadın ile kimlik problemini ilişkilendiren çalışmaların yaygınlaşması dikkat çekicidir (Bettie, 2003; Lotz, 2006; Basu, 2007; Anderson, 1997). Modernliğin neden olduğu hızlı değişimin yapısı, toplumsal yapıyı sürekli yeniden inşa eden öznelilerin işlevlerinin de dönüşmesini beraberinde getirir. Kadının zaman ve mekânın koşullarına göre, cinsiyet kimliğinin ve rollerinin sürekli dönüşmesi, değişimin hızından kaynaklanır. Modernlik koşullarında geçmiş, bugün ve gelecek kurgularının, benliğin inşası bağlamında, sürekli sorgulanabilir olması, kadınların geleneksel yaşama evrenleri içinde hiç bir zaman elde edemediği yeni imkânlar edinmesine sebep olmuştur.

Geleneksel yaşam, özünde, geçmişin bu günde, sorgulanmadan, tekrarlanmasına dayalıdır. Bu sebepten dolayı, herhangi bir öznenin kendisini düşünömsel bir proje perspektifinde inşa edebilmesinin imkânı geleneksel zaman kurgusunda mümkün değildir (Parsons, 2004:124). Bu durum modern hayatın tüm sahalarında her geçen gün daha aktif hale gelen kadınlar için de geçerlidir. Gelenekselliğin yerelliği temel alan yaklaşımına karşı, evrenselliği benimseyen modernlik ise, her şeyden önce, bugünün gelecek perspektifinde kurgulanmasına dayalı olarak gelişimini sürdürmüştür. “Modern bakış açısında ‘geçmiş’ de ‘gelecek’ de ‘devamlı şimdiki zaman’dan ayırt edilebilen, kendi başına bir fenomen değildir” (Giddens,1992:105). Dolayısıyla, yaşamın sürekli dönüşümünün zorunlu sonucu olarak, gelecek kurgusunun da sürekli inşa ediliyor olması modernliğin en önemli özelliklerinden biridir. Bunun gerçekleşebilmesi içinse geçmişin ve geçmişten verili olarak bugüne taşına her şeyin (değer yargıları, ritüeller, toplumsal roller, alışkanlıklar, inançlar, bilgiler vb. gibi) sürekli olarak sorgulanması gerekir. Bu sorgulama benliğin belirli bir amaç perspektifinde inşa edilmesine yol açar. Benliğin bu tarzda inşa edilmesi her türlü benlik sunumunda ortaya çıkar. Kadın bedeninin benlik projesinin bütünleyici bir özelliği olarak yeni sunum tarzları edinebilmiş olması bu sorgulama sürecinin bir ifadesi olarak görülebilir. Bedenin sunumunda ‘özgünlük’ün ön plana çıkmış olması bunun en açık ifadesidir. Modern olmayan toplumlarda kişinin bedenini ne şekilde süsleyebileceği, neleri giyinebileceği ya da saç biçimi, verili olarak belirlenmişken, modernlik özneye bedensel sunumunu özgün bir biçimde gerçekleştirebilmesinin imkânını sağlamıştır. Bu söylenenlerden de anlaşılacağı üzere, doğal bir

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/2 Winter 2014

tekrarlanışın egemen olduğu modernlik öncesi toplumlarda gördüğümüz içe dönük kapalılık ve bu kapalılık sayesinde sağlanan süreklilik, modernlikle edindiğimiz öznenin toplumsallaşma süreçlerindeki düşünümsel etkinliği sayesinde aşılabilmektedir.

Toplamlar, bir yandan yaşama alanlarının boyutuyla, diğer yandan ise bu boyutun zamansal ve uzamsal genişliğiyle biçimlenir. Geleneksel toplum yapılarında ontolojik güvenliğin sağlanması her şeyin önünde yer alır. Bu ontolojik güvenlik hissi toplumun sabit sınırlar içinde tutulmasıyla mümkün olabilir ki bu da toplumda belirli etkinliklerde bulunan kişilerin ya da kurumların statikliğiyle sağlanabilir (Giddens, 1992:92-100). Geleneksel toplumlarda ve modern dönüşümün başlangıç evrelerinde gözlemleyebileceğimiz evlilik ile aşk arasında kurulan doğrudan bağlantıyı sebebi işte bu sabit toplumsal rollerden kaynaklanır. Bu dönemlerde, genç bir kızın toplumsallaşma süreci, geleneksel bir biçimde, belirlenmiştir. Bu süreç bir erkekle evlenerek baba evinden ayrılmayı ve kuracağı ailedeki anne rolü vasıtasıyla edindiği yeni toplumsal rolü devam ettirmeyi kapsar. Kadının, toplum tarafından, başarılı olduğunun kabul edilmesi, ancak bu süreci başarılı bir biçimde tamamlamasıyla mümkün olabilir. Ancak geleneksel yapıların derin bir sarsıntı yaşadığı modern dönemde kadın edimde bulunabileceği daha geniş bir sahaya kavuşmuştur. Her şeyden önemlisi, bu sahanın kadının bizzat kendisini (karakteri ve kimliği ile) de içerecek şekilde genişlemiş olmasıdır. Zira, tüm modern özneler kendisini belirleyen tüm belirleyenleri mahremiyetinin sınırlarında belirleyerek, kamusal alana taşıyabilme ve de bu alanda diğer özneler ile girdiği etkileşim vasıtasıyla kendisini sürekli yeniden inşa edebilme imkânına modernlik koşullarında sahip olabilmektedir (Giddens, 1991:43). Zorlayıcı etkilerin görece daha etkisiz bir biçim kazanması da ancak bu dönemde gerçekleşebilmiştir. Giddens modernlik döneminde benlik anlatısının önemli bir dönüşüm yaşadığını belirtir. Ona göre: “*Geleneksel sonrası bir düzende, eğer birey kişisel özerkliği bir ontolojik güvenlik hissiyle birleştirecekse, benlik anlatısının hakikaten sürekli olarak yeniden işlenmesi ve hayat tarzı pratiklerinin onunla uyumlu hale getirilmesi gerekiyor*” (1994:73).

Giddens’in bu açıklamasından anlaşılacağı üzere geleneksel devamlılığın, modernlik koşullarında bir anlamı kalmamıştır. Etkinlikleri geçmişte yapıldığı gibi gerçekleştirmenin doğal ve doğru olarak kabul edildiği geleneksel toplumlardan ziyade, modern toplumlar sürekli bir devinimi gerektirir. İşte bu devinimin gerçekleşebilmesi için öznenin zamansal ve mekânsal bağımlılıklarından kurtarılması gerekir. Eğer ki özne belirli bir zamansal ve mekânsal zorunluluklara bağımlı kalırsa, aynı zamanda bunların belirlenimlerine de bağımlı olacaktır ki bu modern toplumlar için vazgeçilmez olan yaşamın sürekli inşasının önünde önemli bir engel teşkil eder.

Kadınlar özellikle modern dönemle birlikte içine girdiğimiz dönüşüm sürecinde kendilerini gerçekleştirebilme imkânını elde edebilmişlerdir. Modern dönemin düşünsel sürecini başlattığı genel kabul gören Descartes’ın (1986) “*Aklın Yönetimi İçin Kurallar*” adlı eserinde epistemoloji alanında ortaya attığı eşitlikçi fikirler bunun en açık göstergesidir. Lloyd, “*Aklın Yönetimi İçin Kurallar*”da Descartes’ın kullandığı dilin, daha önceki dönemlerde aklın işleyişinin dışına itilmiş olan kadına ilk defa bu sürece katılma imkânı sağladığını belirtir. Tahmin edilebileceği üzere, öğrenim dilinin Latince olduğu ve yazılan kitapların Latince yayınlandığı bir dönemde okullardan dışlanmış olan kadınların edebi kamunun işleyişine katılabilmeleri mümkün değildi. Hulasa, “*genellikle okuldan çok evde eğitim alan kadınların... Latince konuşan bilginler dünyasına katılma şansları hemen hiç yoktu. Erkek çocuklara Latince öğretilmesi, bu nedenle, yerli dillerin kullanıldığı yer olan ailenin özel hayatı ile yalnızca erkeklere açık olan dışarıdaki öğrenim hayatı arasındaki sınırı belirliyordu. Dolayısıyla yeni yöntemle kadınların bile ulaşabilecek olması, yöntem ile özerk bireysel akıl yürütme arasındaki ilişkide ortaya çıkan dönüşümün güçlü bir simgesidir*” (Lloyd, 1996:69).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/2 Winter 2014

Diğer yandan, kadınlar modern zaman ve mekân kurgusunun kendilerine sağladığı yeni kaynakları kullanarak öznelliklerini biçimlendirirler. Tüm toplumlar belirli bir zaman ve mekânda varlıklarını sürdürür. Toplumlari birbirlerinden ayırt etmemizi sağlayansa içinde bulundukları bu zaman ve mekân algılayış tarzlarındaki farklılıklardır. Modernlik öncesindeki toplumların zaman ve mekân algılarının boyutu modern toplumlarla kıyaslandığında son derece sınırlıdır. Modern olmayan otantik toplumlarda 'orada bulunma' durumu hayati önemdedir. Bu demektir ki, otantik toplumlar 'orada bulunmayan' ile son derece sınırlı bir ilişkiye ve etkileşime sahiptir. Oysaki Giddens'a göre (1981:16), 'orada bulunmayan' ile de kurulacak olan ilişki ve etkileşim, toplumların dinamik bir yapılaşma sürecine girebilmeleri için gereklidir. Modern dönemde, zaman ve mekân son derece geniş bir alanda yayılmıştır. Ayrıca bu dönemde iletişimin ve de etkileşimin imkânları da artmıştır. Bu sayede yerellik ile sınırlı ilişki biçimleri, kendilerini daha önceki dönemlerde olduğu gibi statik bir biçimde sürdüremez hale geldi. Bu sayede kadınlar, kendi karakter ve kimliklerini bir proje biçiminde kurgulayarak gerçekleştirebilme olanağı edinir.

'Yerellik'le sınırlandırılmış ilişki biçimleri, kişilerin edimlerinin de belirli bir alan ile sınırlandırılmasına yol açar ki bu durum düşünömsel benlik inşasının engeller. Zira kişinin edimlerinden kaynaklı olarak aldığı karşı etkiler sınırlı olacağı için düşünömsel benlik inşası için gerekli olan çoğulcu düşünüşün imkânı ortadan kalkar. Kadının modernlikle edindiğı, düşünömsel bir biçimde benliğini inşa edebilme imkânı, onu modern öncesi ortamların bağlayıcı zorunluluklarından kurtarır. Modern öncesi dönemlerde, özellikle güvenlik ihtiyaçlarının karşılanmasında başat önem taşıyan akrabalık ilişkilerinin çözülmeye başlaması, kadınlara yaşama evreni içinde daha geniş bir alanda hareket edebilme imkânı sağlamıştır. Gerçi çekirdek ailenin içinde hala geleneksel ailelerden kalma kimi davranış kalıpları varlığını devam ettiriyor olsa da, bu ilişkiler toplumsal bağ ve zorunluluklarla birlikte yoğun bir biçimde varlıklarını sürdürememektedir. İkinci olarak, yerel bağlar, yerel, küreselin içinde hızla eridiğı ve de varlığını ancak küreselin içinde edindiğı bağlarla sürdürebildiğı için, çözülmüştür. Artık, belirli yöresel katılıkları barındıran yaşama evrenleri dahi içlerinde pek çok farklı ritüelleri, alışkanlıkları ve inançları barındırabilmektedir.

Küreselleşme vasıtasıyla yayılım alanı hızla genişleyen iletişim ve etkileşim olanakları çeşitliliğın imkânını sağlayan en önemli faktördür. Tüketim ve üretim biçimlerindeki dönüşömler bunun en açık göstergelerinden biridir. Günümüzde herhangi bir üretim ya da tüketim sürecinde yer alan bir özne, ister istemez 'orada bulunmayan'la bir tür iletişim ve etkileşim de bulunmak zorundadır. Zira yerele ait olmayanı üretmek ya da tüketmek 'orada bulunmayan' ve bu üretim ve tüketim tarzına sahip olanla karşılıklı bir anlama sürecini gerektirir. İşte bu 'karşılıklı anlama' (mutual understanding) süreci benlik inşasında önemli bir uğraktır. Aynı durum, insanların belirli bir toplumsal yaşayış içinde var olabilmeleri için varlıkları zorunlu olan inançlar, alışkanlıklar ve bilgi kaynakları içinde geçerlidir. Zamansal ve mekânsal genişlemeyle birlikte öznelere farklı inanç, alışkanlık ve bilgi kaynaklarıyla karşılaşabilme olanakları artmıştır. Kadınlar söz konusu olduğunda bu kaynakların dönüştürücü potansiyeli çok daha net bir biçimde gözlemlenebilir. Modern olmayan toplumlarda, özellikle mülkiyet ve üretim ilişkilerinin toprağı dayalı olmasından kaynaklı tutum ve inançların baskısı altında bulunan kadınlar, modernlikle birlikte edinilen çoğulculuğın olanaklarıyla birlikte, düşünömsel olarak benliklerini inşa edebilme ve özgürleşme olanağına kavuşmuşlardır. Cinsel kimliğın, günümüzde, verili olmayan bir biçimde, inşa edilebilir hale gelmesi bunun en açık göstergesidir.

Otantik toplumlarda cinsellik rollerinin statik bir yapı arz eder. Bu sebepten dolayı, otantik toplumlarda doğadan verili olarak edinilmiş olan cinsellik toplumsallaştırılmıştır. Ayrıca, bu toplumlarda eşitsiz ayırım ve ilişkiler mevcuttur. Toplumsal ilişkilerin işleyişinde rollerin daha en baştan verili olması, kadınların toplumsal yaşamda bir fail olarak yer edinebilmelerini engeller. Bunun yanı sıra, otantik toplumlarda cinsel kimliklerin varlığı gelenek vasıtasıyla inkâr edilir. Bu,

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/2 Winter 2014

cinsiyet rolleri üzerinden yapılan çeşitli ayrımcılıklara kaynaklık eder. Tüm bu söylenenler cinsellik ile seks arasında kurulan doğrudan bağlantının özünde yerel bir baskı aracı olarak işlev gördüğünün bir göstergesidir. Bu ayrım kadınların, kamusal alana, etkin bir özne olarak, katılmalarına engel olur. Giddens'in belirttiği gibi günümüzde *“cinselliğin üremeden ve üremenin toplumsallaşmasından ayrılması, tüm ahlaki zenginlikleriyle ve cinsiyet iktidarındaki dengesizlikleriyle geleneksel davranış tarzları yerine modernliğin göndermeleri kendi içinde olan düzenlemelerin geçmesiyle geliyor. Eskiden “doğal” olan giderek toplumsallaştırılıyor ve kısmen bunun dolaysız sonucu olarak kişisel etkinlik ve etkileşim alanları temelden değişmeye başlıyor”* (1994:166). Bu değişim süreci kadınların toplumun yapılaşması sürecinde daha etkin olabilmelerini sağlamaktadır. Artık, kadınlar, toplumsal yaşamda, sadece cinsel kimlikleri üzerinden değil, ayrıca, kişisel gelişim süreçlerinde edinmiş oldukları özelliklerle de yer alabilmekte.

Toplumun yerel bağımlılıklar perspektifinde yapılaşması kadınların kamusal alana özgerçekleşimlerini yansıtarak ortak aklın yaratımı sürecine katılmalarını engellediği gibi, onları geçmişten verili olarak alınmış değerlerin de tutsağı haline getirir. Yerel bağlamlar, ancak, öznelere kendilerini zaman ve mekânda ifade edebilme olanağı sağlanarak çözülebilir. Böylelikle de kadınlar verili değer yargılarının bağımlılığından, evrensel çoğulluğun etkileşimsel inşası sayesinde, kurtulabilirler.

Modernliğin Kadına Sağladığı Demokratik Yaşama Evreni

Modernlik milliyetçilik akımları ile gelişimini sürdürür. Tarihsel olarak, milliyetçi hareketler gerek kadınların gerekse erkeklerin toplumu yeniden inşa edebilmelerine olanak sağlamıştır (Seidman, 1993:316). Bu sayede modernlik öznenin benlik tanımlama olanaklarında boyutsal bir sıçramaya sebep olmuştur. Modern dönemden önceki toplum yapılarında, kişiler akrabalık (kinship) yapısındaki hiyerarşide nasıl konumlanacaklarını, verili bir biçimde edinir. Toplumsal rolleri de bu hiyerarşideki konumlarına göre belirlenir. Örneğin, ülkemizde geleneksel geniş ailelerdeki gelinler arasında belirli bir hiyerarşik yapı söz konusudur. Bu hiyerarşik yapı bu geniş aileye katılan gelinlerin ailenin erkek çocuklarından hangisiyle evli olduğuna göre belirlenir. Eğer bu gelin evin en büyük oğluyla evliyse diğer gelinlerden küçük olsa dahi hiyerarşik sıralamada onların üzerinde yer alır. Modernlik koşullarındaysa kişinin toplumsal rolünü belirleme süreci, büyük oranda, kendi belirlenimi altındadır. Kadınların modern dönemlerle birlikte mevcut (verili) cinsiyet rollerine karşı daha kapsamlı mücadele edebilme imkânına kavuşmuş olmaları bunun en açık göstergesidir.

Modernlikle birlikte insanoğlunun geliştirme fırsatı edindiği modern toplumsal kurumların küresel bağlamda geniş bir yayılım alanına kavuşmuş olmasıyla, bireyin evrensel düzeyde güvenle yaşayabilmesinin olanakları, daha önce hiç görülmemiş ölçüde, gerçekleşebilme imkânına kavuşmuştur. Zira modernliğin özneye sağladığı gerçekleşebilme imkânı, bir *“fırsat”* olarak, modern toplumsal kurumlarda içkin olarak mevcuttur. Bu fırsatın etkin hale gelebilme imkânı modernlikle birlikte kamusal hayatın işleyişinde yeni dinamiklerin ortaya çıkmasıyla temin edilir (Giddens, 1992:79-82). Modern kamusal yaşam, kadınlara, var etmiş oldukları özgün düşünceleri kamusal alana özgür bir şekilde taşıyabilme imkânını sağlar. Aynı zamanda öznelarasılığın zemininde diğerleriyle bir araya gelen kadınlar, kendilerini düşünümsel olarak sürekli inşa edebilme imkânına kavuşur. Böylelikle, kadın, toplumsal duruşunu diğer öznelardan alımladığı tepkiler perspektifinde düzenlerken, kendi edimlerinin dönüştürücü etkinliğini, hem toplumsal yaşamda, hem de diğer öznelerin dönüşümünde görür. Modern toplumlar kendisinden önce gelen geleneksel (ya da otantik) toplumsal yapıların sahip olduğu kurumsal yapılardan pek çok şeyi devralmıştır. Otoriter bir yapıya sahip olan geleneksel kurumlar için toplum üzerinde mutlak bir iktidar kurmak son derece önemlidir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/2 Winter 2014

Bu noktada, dikkat edilmesi gereken bir başka husus ise modernliğin gerek öznel, gerekse kurumlar arasındaki etkileşimin boyutunu hem mekânsal, hem de zamansal olarak arttırmasıdır. İşte bu mekânsal ve zamansal genişleme bürokrasinin daha önceleri hiç olmadığı kadar genişlemesine sebep olmuştur (Weber, 2008 [1908-20]). Devlet, geniş bir yayılım alanına sahip olan ve artık kapalı bir yapı arz edemeyecek kadar çeşitli etkilere açık olan toplumsal yaşamı kontrol edebilmek amacıyla yeni ve daha gelişmiş kontrol sistemlerine ihtiyaç duymuştur. Althusser (2003 [1970]) tarafından nitelikleri sarıh bir biçimde incelenen Devletin İdeolojik Aygıtları'nın yanı sıra, Devletin Baskı Aygıtları'nı da içeren bu kontrol mekanizmaları, modernliğin sebep olduğu hızlı değişim dinamiklerinin önündeki en büyük engeldir. Ayrıca büyük ölçekli tüm organizasyonlar bilgi yapılarını, bilinç kategorilerini ve sosyal sınırları, çeşitli tarzlarda, etkileyebilmektedir (Swidler & Ardit, 1994:319). Kamusal alanda otoriter baskı araçlarıyla tahakkümde bulunan iktidar yapılarına karşı mücadele yürüten ve bu mücadelelerden burjuva devrimleri vasıtasıyla galip ayrılan, büyük ölçüde, erkekler olmuştur. Kamusal alan tam olarak demokratikleşebilme imkânına, ancak kadınların verdikleri mücadeleler ve kamusal alanın işleyişine katılmaları sayesinde kavuşabilmiştir.

Ancak, unutulmamalıdır ki demokratik katılım olanakları da toplumların yerel bağımlılık ve belirlenimlerden kurtularak, evrensel ölçütte etkileşime girmeleriyle olanaklı hale gelmektedir (Ackerly, 2000:184). Üstelik bu demokratikleşme süreci özel alanları kapsayacak şekilde gelişimini sürdürmektedir. Habermas'ın kullandığı '*yaşama evreninin rasyonelleştirilmesi*' kavramı bu noktada irdelenmesi gereken bir kavramdır. Habermas (2001:735) bu kavramın "*kültür, toplum ve kişilik arasındaki artan bir farklılaşma sonucu ortaya çıkan, yaşama evrensel değişmesi eğilimine*" ilişkin bir kavram olduğunu belirtmektedir. '*Yaşama evreninin rasyonelleşmesi*' toplumların inançlar üzerinden bir bütünleşme süreci yaşamalarından (ki inançların sorgulanamaz bir özellik arz ediyor olmaları önemlidir), iletişimsel anlaşma ve müzakereler üzerinden bir bütünleşme sürecine doğru evrilmelerini ifade eder ki bu toplumsal anlamda dikkate değer bir yapısal dönüşümün ifadesidir. Böylece geleneksel temelli ön kabullerin yerini, öznelin ortak katılımıyla sürekli yeniden oluşturulan değerler alır

Gerçekleşen bu demokratikleşme süreci ile kadınlar, potansiyellerini gerçekleştirebilme olanağına kavuşmuştur. Bu sayede kadınlar potansiyellerini toplumsal yaşamın farklı ortamlarında, çeşitli şekillerde ifade edebilme imkânı edinmiştir. Bunun mümkün olabilmesi, ancak, öznelin diğer öznelin potansiyellerini gerçekleştirme haklarına saygı duymasıyla gerçekleşebilir. Ayrıca, yukarıda belirttiğimiz, devletin gerek '*baskı*', gerekse de '*ideolojik aygıtları*'nın özel alanın mahremiyetini hiçe sayarak keyfi bir biçimde kullanılabilmesi demokratikleşme süreçlerini tıkar. Burada belirleyici olan nokta, kararların alınma süreçlerinde öznenin bu sürece etkin katılımının ne derece sağlanabildiğidir. Eğer ki özne karar alma süreçlerinde pasif alıcılar haline getirilirse demokratik bir toplumsal yaşamdan söz edilemez. Kadınların var olan politik iktidarların ya da geleneksel yapıların onlar adına aldıkları kararlara tabi olmamaları ve demokratik karar alma süreçlerinde rol üslenebilmeleri demokratik bir toplumsal yaşam için vazgeçilmezdir.

Kadınların özerkliklerini temin etmeleri demokratik bir toplumun kuruluşu için zaruridir. Zira özerlik olmadan kadınların toplumsal yaşamın devamını sağlayan karar alma süreçlerine etkin bir biçimde katılabilmeleri mümkün olamaz. Kuşkusuz ki özerkliğin, ancak, ekonomik imkânlarla sahip olmakla gerçekleştirilebildiği bir gerçektir. Eğer ki kadınlar yaşamlarını devam ettirebilmek için gerekli olan fiziksel ihtiyaçlarını karşılamak konusunda dahi geleneksel ya da politik güç mekanizmalarına bağımlı olurlarsa özgür düşünebilme imkânlarını yitirirler. Dolayısıyla, demokratikleşme süreci, özgür ve eşit bir biçimde düşünömsel benlik inşası hakkını kadınlara hukuksal olarak tanımakla, tamamlanmış olmaz. Bunun yanı sıra, kadının benliğini düşünömsel olarak inşa ederken önüne çıkabilecek olan geleneksel ve politik güç odaklarının kısıtlanması gerekir. Politik otoriteler, toplumsal dönüşüm süreçlerinden muaf değildir. Onlar da kendilerini

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/2 Winter 2014

kadınların düşünümsel dönüşümüne paralel bir biçimde dönüştürmek zorundadır. Otorite kaynakları, kadınların özerkliği ilkesini kabul etmediği zaman, demokratikleşme sürecinin tamamlanmasındaki olumlu etkinliklerini kaybederler.

Müzakere yoluyla kararların alınması, demokratik bir toplumsal yapının en önemli şartları arasındadır. Müzakere süreçlerinin önünde yer alan tüm engeller kaldırılmadan özerklik ilkesinin gerçekleştirilmiş olması hiçbir anlam ifade etmez. Müzakerenin önünde geleneksel ve politik engellerin bulunduğu, ancak özerkliğin sağlandığı bir toplumda, kadın özek alanının içine hapsedilmiş olur. Özerk alanda üretilen özgür düşünceler, müzakere yoluyla kamusal yaşama taşınarak dönüştürücü bir güç elde etmedikleri zaman, anlamlarını yitirirler.

Çağımızda bir yandan iletişim sistemleri “dünya toplumu”nu (world society) olanaklı kılacak bir tarzda yapılırken, diğer yandan ulus devletlerin başka ilgilere sahip olması çeşitli kimlik problemlerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Meyer, Boli, Thomas & Ramirez, 1997). Ancak, dünyanın farklı coğrafyalarının yanı sıra çeşitli kültürler, dinler ve etnik gruplar her geçen gün birbirleri ile daha fazla bağlantılı hale gelmektedir. Bu sayede müzakere süreçleri, her geçen gün, daha dinamik bir nitelik arz etmektedir. Kadınlar, bu dinamik toplumsal ortamda, daha aktif olabilmektedir. Ayrıca, toplumsal hayatın zamansal ve mekânsal anlamda genişlemiş olması ve de ‘burada olanın’ yanı sıra ‘burada olmayan’la da iletişime ve etkileşime girilebilmesi kadınları geleneksel/yerel bağlardan kurtardığı gibi toplumsal demokratikleşme süreçlerinde etkin bir rol edinmelerini sağlamıştır (Potter, 2006:75). Bu demokratikleşme sürecini özel alanı da kapsayacak şekilde gerçekleşmesi kaçınılmazdır. Kadınlar artık özel yaşamlarındaki ilişkileri, daha önce hiç olmadığı kadar, düzenleyebilme ve de müzakere yoluyla bu ilişkilerin yapılaşmasında rol oynama imkânına sahiptir.

SONUÇ

Modernlik sosyal hayatı çeşitli şekillerde etkileyen tüm özne ve faktörlerin yeni olanaklar edinmelerini temin etmiştir. Sürekli bir biçimde yeniden inşa edilen çalışma ağları, öznelere sosyal hayatta yeni tarzlarda konumlanabilmelerine olanak sağlar. Kadınlar yapısı sürekli yeniden inşa edilen modern toplumda kimliklerini (daha önceki zamanlarla karşılaştırılacak olursa) öznel bir biçimde inşa edebilme olanaklarına sahiptir. Kimliğin kişinin kendisi tarafından tasarlanmış bir proje biçiminde inşa edilmesi modernlik ile olanaklı hale gelmiştir. Kadın, gençliğinden itibaren, dış dünyayı ve diğer öznelere düşünümsel bir tarzda değerlendirerek özgünlüğünü ve özneliğini inşa edebilme olanaklarına sahip oldukça, sosyal hayata farklı şekillerde katılabilme imkânı edinir. Modernlik, kadının kendi kimliğine dair düşünümsel etkinliklerde bulunması için gerekli olan kaynakları temin eder.

Elbette, modernlik Fransız Devrimi’nden günümüze kadar çeşitli şekillerde eleştirilmiştir. Özellikle aristokratik liberaller on dokuzuncu yüzyıldan itibaren modernliğin neden olduğu toplumsal değişimleri şiddetle eleştirdiler (Kahan, 1992). Başta Constant (1988) olmak üzere, tüm aristokratik liberaller modernliği çoğunluk baskısına ve kitleselleşmeye yol açmakla eleştirir. İkinci dünya savaşından sonraki süreçte, post-modernizm dominant düşünce akımı haline geldikçe modernizme yönelik çeşitli eleştiriler yükselmiştir. Tüm bunlara karşı, Giddens (1977; 1981; 1982; 1985; 1991; 1992; 1994; 2000; 2005) modernliğin temin ettiği olanakların henüz tükenmediği ve verimli bir biçimde kullanıldıklarında öznelere çok sayıda politik ve ekonomik kaynak sağlayabileceğini iddia eder. Problem kadınların toplumsal rolleri ve kimlikleri özelinde ele alındığında, modernliğin temin ettiği sosyal olanakların kadınlar için son derece verimli sonuçlar doğurduğu, gündelik pratiklerde gözlemlenmektedir.

Kadın kimliğinin dinamik bir tarzda, sürekli yeniden inşa edildiği koşullar, sosyal hayata yeni bir dinamizm katmıştır. Elbette, değişim insanlık tarihinin her aşamasında karşı karşıya

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/2 Winter 2014

kalınan bir olgudur. Ancak değişimin gündelik hayatın bir parçası haline gelmesi, modern dönemlerden önce deneyimlenmemiştir. Modernlik neden olduğu değişimin hızındaki artış ile tüm zaman ve mekân kurgumuzun yeniden yapılanmasına neden olmuştur (Giddens, 1992:17-20). Erkeklik ve kadınlığın ne olduğuna dair düşünceler ve toplumsal kimlikler de, modernlikle, değişimin hızından etkilenmeye başlar. Lloyd'un (1996:132) belirttiği gibi "*sahip olduğumuz erkeklik ve kadınlık idealleri ve kavramları hâkimiyete dayanan –üstünlük ve aşağılık, "norm" ve "farklılık", "olumlu" ve "olumsuz" ve "özel olan" ve "tamamlayıcı olan"- yapılar içinde oluşturulmuşlardır*". Bu yapıların verili yapılar olmaması ve insanlığın toplumsal etkinliklerinin bir sonucu olmaları aynı zamanda onların dönüştürülebilir yapılar olduğu anlamını içerir.

Modern yaşamın sürekli bir devinim içinde olması ve kamusal alanın işleyişine dair kuralların öznelere müzakere süreçlerinin sonucunda belirlenebilmesi kadınlara var olan kalıpları dönüştürebilme imkânı sağlamaktadır. Günümüze kadar, gerek düşünce tarihi, gerekse de kamusal yaşam alanları '*kadınsılığın*' dışlanması üzerine kurulmuştur. Ancak bu durum, verili değerler ve gelenekler üzerine eleştirel düşünme olanaklarının olmadığı anlamına gelmez. Kamusal yaşamda yeni roller edinmiş olan kadınlar, akla dayalı araçlara başvurarak topluma dair kültürel eleştiriler dile getirebilir. Bunun gerçekleşebilmesiyle, Giddens'in (1994) ısrarla vurguladığı, '*radikal çoğulculuğun*' kamusal yaşamda sağlanmasıyla mümkün olabilir.

Modernlik koşulları küreselleştirici bir nitelik arz etmektedir. Bu küreselleştirici eğilimlerin tüm yaşama evrenlerinde yoğun bir biçimde kendisini hissettiriyor olması özneyi hem geniş ölçekteki soyut sistemlere bağımlı hale getirir, hem de öznenin dönüştürücü etkinliğinin yayılım alanını genişletir (Giddens, 1992:112-130). Kitle İletişim araçları ile günlük enformasyon akışının miktar ve yayılım sahasının genişlemesi, yerel bağımlılıkların çözülmesine sebep olmaktadır. Bunun sonucu olarak da, artık, kadınlar, daha önce hiç olmadığı kadar, toplumsal dönüşüm süreçlerinde etkin roller edinebilme imkânına kavuşmuş bulunmaktadır. Zira modern toplumlardaki tüm bireyler gibi, kadın da yerelliğinin dışında yer alan "*burada olmayan*" faktörleri gözlemleyerek, gerek yerel şartlarını, gerekse evrensel koşulları, belirli ölçüde etkileyecek fiillerde bulunma imkânına, geleneksel toplumlar ile kıyaslandığında, daha fazla sahiptir.

Modern dönemde, kişi bir yandan yalnızlaşırken, değer yandan geniş çalışma ağlarının bir parçası haline gelmektedir. Bu durum çeşitli ve birbirinden farklı neticelere yol açma potansiyeline sahiptir. Özel alan ile kamusal alan arasındaki kadim ayrımın temin edilebildiği koşullarda olumlu neticelere ön ayak olabilecek bu durum, toplumun kitleselleşmesine ve kişinin yabancılaşmasına da neden olabilir. Kadınlar açısından bu durum, özgünlük ve özgürlüklerini temin etmelerini sağlayacak kaynaklar sunmaktadır. Yaşamın düşünömsel etkinlikte bulunan çok sayıda failin eşgüdömlü eylemleriyle biçimlendirildiği demokratik bir yaşam dünyasında, kadınlar karakter ve kimliklerini inşa edebilmek için daha fazla kaynak elde edebilir.

Demokrasi, klasik çoğulcu niteliklerinden ziyade, kişilerin otonomilerini temin edecek bir çoğulculuğu sağladığı takdirde, kadınlar, kendi öz-gelişimlerini temin ederek sürdürebilme imkânına kavuşabilir. Kadınların toplumsal cinsiyetleri ve rolleri modernliğin sağladığı yeni sosyal kaynaklar vasıtasıyla önemli dönüşümlere maruz kalmıştır. Bireyciliğin gelişimi ile modernleşme pratikleri arasındaki paralellikler dikkate alınacak olursa, kadınların daha önce bağlı olduğu komüniteryen yapılardan bağımsızlaşarak, özgünlüklerini tesisi edebilme olanakları elde edebilmeleri, doğal bir netice olarak görülecektir. Bu nedenle, modernliğin kadınlara temin ettiği yeni kaynakların özgürleştirici niteliklerinin nasıl bir biçimde geliştirilebileceğine dair düşünmek zaruridir.

Karakter ve kimlik inşasında ekonomik ve politik kaynakları içeren yeni sosyal olanakların geliştirilmesi, kadınların toplumsal cinsiyet ve rollerini, daha özgün bir biçimde inşa edebilmelerine olanak sağlar. Bunun için, gerek politik, gerekse kültürel manada, kadınların etkinlik sahalarını genişletebilmelerine imkân sağlayacak bir toplumsal yapının tesisi

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/2 Winter 2014

gerekmektedir. Yeryüzünde, özellikle son iki yüzyılda gerçekleşen modernleşme pratikleri, böylesi bir toplumsal yapının tesis edilebilmesi için gerekli deneyimleri ve kaynakları temin etmektedir.

KAYNAKÇA

- ACKERLY, Brooke A. (2000). *Political Theory and Feminist Social Criticism*, Cambridge: Cambridge University Press.
- ALTHUSSER, Louis. (2003 [1970]). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, Çev. Alp Tümerterkin, İstanbul: İtaki Yayınları.
- ANDERSON, L. (1997). *Women and Autobiography in the Twentieth Century: Remembered Futures*, New York: Prentice Hall.
- BASU, A. M. (2007). *Negotiating Social Contexts: Identities of Biracial College Women*, Charlotte, NC: Information Age Publishers.
- BETTIE, J. (2003). *Women without Class*, Berkeley: University of California Press.
- BUDGEON, S. (2003). *Choosing A Self: Young Women and The Individualization of Identity*. Westport, CT.: Praeger.
- CONSTANT, Benjamin. (1988). *Political Writings*, edited and translated by: Biancamaria Fontana, Cambridge: Cambridge University Press.
- DESCARTES, Rene. (1986). *Aklın Yönetimi İçin Kurallar*, Çev. Müntekim Ökmen, İstanbul: Sosyal Yayınları.
- GEUSS, Raymond. (1987). *The Idea Of A Critical Theory*, London: Cambridge University Press.
- GIDDENS, Anthony. (1977). *Studies in Social and Political Theory*, London: Hutchinson.
- GIDDENS, Anthony. (1981). "Modernism and Post-Modernism", *New German Critique*, No. 22, Special Issue on Modernism, Winter, ss. 15-18.
- GIDDENS, Anthony. (1982). "Hermeneutics and Social Theory". Pp. 1-17 in *Profiles and Critiques in Social Theory*, Macmillan Press.
- GIDDENS, Anthony. (1985). *The Construction of Society: Outline of a Theory of Structuration*. Berkeley: University of California Press.
- GIDDENS, Anthony. (1991). *Modernity and Self-Identity Self and Society in the Late Modern Age*, Stanford: Stanford University Press.
- GIDDENS, Anthony. (1992). *The Consequences of Modernity*, London: Polity Press.
- GIDDENS, Anthony. (1994). *Mahremiyetin Dönüşümü: Modern Toplumlarda Cinsellik, Aşk ve Erotizm*, Çev. İdris Şahin, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- GIDDENS, Anthony. (2000). *Tarihsel Materyalizmin Çağdaş Eleştirisi*. çev. Ümit Tatlıcan. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- GIDDENS, Anthony. (2005), *Sosyal Teorinin Temel Problemleri*, Çev. Ümit Tatlıcan, İstanbul: Paradigma Yay.
- GOFFMAN, E. (1958). *The Presentation of Self in Everyday Life*, Garden City, NJ: Anchor.
- GOFFMAN, E. (1961). *Asylums: Essays on The Social Situation of Mental Patients and Other Inmates*, Garden City, NY: Doubleday.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/2 Winter 2014

- GOFFMAN, E. (1974). *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*, New York: Harper & Row.
- HABERMAS, Jürgen & BEN-HABIB, Seyla. (Winter, 1981). "Modernity versus Postmodernity", *New German Critique*, No. 22, Special Issue on Modernism, ss. 3-14.
- HABERMAS, Jürgen. (1990). *The Philosophical Discourse of Modernity*, Çev. Fredrick Lawrence, London: Polity Press.
- HABERMAS, Jürgen. (2001). *İletişimsel Eylem Kuramı*, Çev. Mustafa Tüzel, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- KAHAN, Alan. (1992). *Aristocratic Liberalism: The Social and Political Thought of Jacob Burckhardt, John Stuart Mill, and Alexis de Tocqueville*, Oxford, New York: Oxford University Press.
- LLOYD, Genevieve. (1996). *Erkek Akıl*, Çev. Muttalip Özcan, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- LOTZ, A. D. (2006). *Redesigning Women: Television after the Network Era*, Urbana, IL: University of Illinois Press.
- MEYER, John W., BOLI, J., Thomas, G. M. & RAMIREZ, F. O. (1997). "World Society and the Nation-State", *American Journal of Sociology*, Cilt. 103, No. 1, ss. 144-181.
- PARSONS, Susan Frank. (2004). "Feminist Theology as Dogmatic Theology", (Edited by Susan Frank Parsons), *The Cambridge Companion to Feminist Theology*, Cambridge: Cambridge University Press, ss. 114-134.
- PARSONS, Talcott. (1949 [1937]). *The Structure of Social Action*, Glencoe, Illinois: Free Press.
- POTTER, Elizabeth. (2006). *Feminism and Philosophy of Science*, New York: Routledge.
- SEIDMAN, Gay W. (1993). "'No Freedom without the Women': Mobilization and Gender in South Africa, 1970-1992", *Signs*, Cilt. 18, No. 2, ss. 291-320.
- SWIDLER, Ann & ARDITI, Jorge. (1994). "The New Sociology of Knowledge," *Annual Review of Sociology*, Vol. 20, pp. 305-329.
- WALLERSTEIN, Immanuel. (1974). *The Modern World System. Capitalistic Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century*, New York and London: Academic Press.
- WALLERSTEIN, Immanuel. (1998). *Liberalizmden Sonra*, Çev. Erdal Öz, İstanbul: Metis Yayınları.
- WALLERSTEIN, Immanuel. (2003). *Bildiğimiz Dünyanın Sonu: Yirmi Birinci Yüzyıl İçin Sosyal Bilim*, Çev. Tuncay Birkan, İstanbul: Metis Yayınları.
- WALLERSTEIN, Immanuel. (2006). *Tarihsel Kapitalizm*, Çev. Necmiye Alpay, İstanbul: Metis Yayınları.
- WALLERSTEIN, Immanuel. (Aug., 1995). "The End of What Modernity?" *Theory and Society*, Vol. 24, No. 4: 471-488.
- WALLERSTEIN, Immanuel. (Sep., 1976). "A World-System Perspective on the Social Sciences," *The British Journal of Sociology*, Vol. 27, No. 3, Special Issue. History and Sociology, pp. 343-352.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/2 Winter 2014

WEBER, Max. (2008) [1908-20]. Max Weber's Complete Writings on Academic and Political Vocations, edited by John Dreijmanis; translation by Gordon C. Wells, New York: Algora Publishing.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/2 Winter 2014

